

GOVOR VASI ŽETINCI (SICHELDORF) V AVSTRIJSKEM RADGONSKEM KOTU

Žetinski govor je zgodovinsko razvojno del enotnega severnoštajerskega in panonskega jezikovnega področja: samoglasniški sestav in naglasne razmere so take kot v prekmurski narečni podstavi; soglasniški sestav in oblikoslovje sta bližje slovenjegoriškim govorom. V besedju je poleg številnih skupnih izrazov tudi veliko razlik.

The microdialect of Žetinci (Sicheldorf) is historically part of the North Styrian and Pannonian linguistic area: its vowel system and accent are the same as those of the Prekmurje dialectal base; its consonantal system and morphology are closer to the dialects of Slovenske gorice. In lexicon there are numerous common as well as quite a few specific expressions.

V republiki Avstriji živi slovenska manjšina ne le na Koroškem, ampak tudi na Štajerskem: v okolici Lučan (*Lúčane, Lúčan; lúčki*)¹ na Velikem Boču in v tako imenovanem Radgonskem kotu govorijo slovensko narečje v vaseh: Dedonci, Gorica, Potrna, Zenkovci, Žetinci in v okolici avstrijske Radgone.

Žetinci (Sicheldorf) imajo 65 hišnih števil in 230 prebivalcev; velika večina uporablja slovenščino kot jezik za medsebojno sporazumevanje, le pri rodu do dvajsetih let je pogostejša nemščina. Jezik se prenaša iz roda v rod v ustnem izročilu, torej živi le narečna socialna zvrst, knjižne slovenščine se ne učijo. V Radgonskem kotu je med slovensko govorečimi veliko prekmurskih priseljencev; njihovi predniki so se selili iz Prekmurja v drugi polovici 19. in v prvi polovici 20. stoletja, najpogosteje kot predstavniki najnižje družbene plasti – kot hlapci in dekle. Njihovi nasledniki ohranjajo prekmursko narečno podstavo in protestantsko vero. Avtohtoni prebivalci tega kota, katoličani, se samo zavedajo, da je njihov jezik »drugačen« od prekmurskega, zlasti v soglasnikih, oblikoslovju in besedišču. – Izbrani informatorji so avtohtoni Žetinčarji, rojeni v letih: 1903, 1926, 1955, 1970. – V vasi živijo kmetje; ukvarjajo se predvsem z živinorejo in poljedelstvom; farno cerkev in šolo imajo le v nemški Radgoni.

Cilj raziskave je bil, zapisati in posneti glasovno, oblikovno in besedijsko podobo govora, iz posnetkov pripovedi in pogovorov pa izluščiti posebnosti narečnega upovedovanja. Po vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas sem za ta namen zapisala odgovore na 870 vprašanj.

1 Naglas in kolikost

Žetinski govor ne pozna tonemskosti, ton naglašanih samoglasnikov pa je le padajoč. Najstarejša naglasna pomika: *zlâto* → *zlatô*, *òko* → *ôko* → *okô* in umik duša → *dûša* sta potekala tako kot v vseh slovenskih govorih. Umik naglasa

¹ Iz tehničnih razlogov je zapis jakostnega naglasa preprost: dolgi naglašeni samoglasnik je označen z ostrivcem, kratki pa s krativcem.

s končnega kratkega zloga na prednaglasni kratki samoglasnik je izvršen, vendar se novo naglašeni samoglasnik ni podaljšal (*ženà* → *žèna*, *noḡà* → *nòga*). Premaknil se je tudi kratki naglas na prednaglasni polglasnik in dal današnji kratki široki *e*. Najmlajši so naglasni umiki tele vrste: (a) s cfl. dolgega končnega, zlasti odprtega zloga za zlog proti začetku besede: *okô* → *òko*; (b) s kratkega cfl. zaprtega zloga za zlog proti začetku besede: *širòk* → *šìrok* → *šòrki*, *visòk* → *vìsiki*, *globòk* → *glòboki*, *studèn* → *stùden* + *ec* → *stùdenec*; *mozòlj* → *mòzol*; *otàv* → *òtava*; (c) naglas se (deloma metatonično) umika na predpono ali predlog: *závora*, *záglozda*, – *pòdgan* m, *pòžra* 'požrl', *náfčila*, *pri nas*, *pri vas*, *pri kon*, *pri čen*, *òtpren*. V im. ed. srednjega spola se je ohranilo tudi končniško (nekdaj akutirano) naglaševanje: *korejé*, *korejá*, *poštejé*, *drožjé*.

V sklanjatvi samostalnika so ohranjeni vsi štirje naglasni tipi: nepremični na osnovi: *žènin*, *žènina*, *ròuka*, *ròuke*, *nìt niti*, *jàice jàica*; premični naglasni tip: *òreh orèha*, *fòtif fotíva* pastorek; *tèle telèta* (nasproti *brèmen brèmena*, *vréimen vréimena*, *sèmen sèmena*); končniški naglasni tip: *pès psà*, *tlá*, *korejé*; mešani naglasni tip: *nóus nosá*, *plóut plotá plotóuvje*, *zvóun zvoná zvonóuvje*, *nóuga nogé*, *kòsa kosé*, *gréd gredí*, *vùš vùší*, *nebóu nebá*.

Naglasne razmere v tem govoru so podobne kot v prekmurskih in prleških govorih. Staroakutirani, novoakutirani in po naglasnem umiku mladoakutirani samoglasniki so ostali kratki in po izgubi tonemskosti prešli v kratke foneme.

2 Samoglasniki

2.1 Samoglasniški sestav:

Dolgi samoglasniki so: *í, ù, ú, é, éi, óu, á, í*.

Izvor: *í* ← *ĩ*; *ù* ← *ũ*; *ú* ← *ū*; *é* ← *ē*; *éi* ← *ēi*; *óu* ← *ō, ō*.

Kratki naglašeni samoglasniki so: *ì, ù [ò], ù, è, ò, è[ò] á, ð*.

Izvor: *ì* ← *ĩ*; *ù* ← *ĩ, ũ*; *ù* ← *ũ*; *[ò]* ← *ūr-, -ir-, -em-, -;* *é* ← *ē*; *ò* ← *ō, ó, -tòt; ō-*; *e* ← *ǎ, ð, è, è, è, ē-*; *à* ← *á, à*.

Dolgi *i* je tudi naslednik dolgega ozkega *e* pred *r*: *církef*, *dvír*, *kíri*, *pírje*, *večír*. Alofon *òsepojavljapredrinm*: *bòrkle*, *fòrtòh*, *kòra*, *šòrki*; *dvòma*. V položaju prednse kratki *o* zoži v *u*: *gùniš*, *kùnec*. Nenaglašeni samoglasniški fonemi so *i*, *u*, *ù*, *e*, *ò*, *a*; poleg *r* se pojavljata tudi vokoida *l* in *n*: *gòplce* vilice, *svéičnca*.

Samoglasniški upad je minimalen, najpogostejši je v soseščini zvočnikov.

Za vse severnoštajerske in panonske govore lahko nastavimo enotni izhodiščni sistem dolgih in kratkih samoglasnikov (Rigler, 1963).

Dolgi samoglasniki:

<i>i</i>		<i>ù</i>	
<i>ei</i>		<i>ou</i>	
<i>e</i>	<i>ə</i>		
<i>é</i>	<i>ò</i>		
<i>a</i>			

Kratki samoglasniki:

<i>i</i>		<i>u</i>
<i>é</i>		
	<i>ə</i>	
<i>e</i>	<i>ò</i>	
<i>é</i>	<i>ò</i>	
	<i>a</i>	

* Izgovor nezvočnikov kot v knjižnem jeziku.

Dolgi samoglasniki so nastali: $i \leftarrow \bar{i}$; $ei \leftarrow \bar{e}$; $e \leftarrow \bar{e}$; $e \leftarrow \bar{e}$; $a \leftarrow \bar{a}$; $o \leftarrow \bar{o}$; $ou \leftarrow \bar{o}$; $u \leftarrow \bar{u}$; $ə \leftarrow \bar{ə}$. Kratki: $i \leftarrow i$, $í$; $e \leftarrow \acute{e}$, $\acute{e}$; $e \leftarrow e$, $\acute{e}$; $e \leftarrow e$, $\acute{e}$; $a \leftarrow a$, $\acute{a}$; $o \leftarrow o$, $\acute{o}$; $o \leftarrow o$, $\acute{o}$; $u \leftarrow u$, $\acute{u}$; $ə \leftarrow ə$, $\acute{ə}$.

2.2 Samoglasniški razvoj

Dolgi cirkumfektirani polglasnik se je razvil in dolgi ozki *e*: *dén*, *lén*, *vés*. Besedi *láz* in *část* nimata rednega odraza: prevzeti sta iz knjižnega jezika.

Kratki široki *e* je odraz za novoakutirani polglasnik v nezadnjem besednem zlogu in za kratki naglašeni polglasnik v zadnjem ali edinem zlogu: *fsèhne*, *gène*, *mèša*, *pèhne*, *premèkne*, *sèje*, *vèški*, *pès*. Nenaglašeni polglasnik se je podaljšal v široki *e*; ta v pregibanju večinoma onemi: *stèber stèbra*, *pèkel pèkla*, *kònc kònca*, *kòsec kòsca*, *pòjeb pòjba*, *pèisek péiska*, *pètek pètká*, *dèdek dèdeka*, *àtek àteka*. Prvotna oblika *dvèri* je ohranjena: *dvèri*.

Odras za stalno dolgi nosni *e* je dolgi ozki *e*: *glédam*, *imé*, *pét*, *pétek*, *prédén*; *kléčao*, *méhka*, *péta*. Staroakutirani *e* je po splošnem slovenskem skrajšanju ostal kratek in po izgubi akuta prešel v kratki cfl. široki *e*: *dètelca*, *poklèkniti*, *srèča*, *zèt(si)*. Naslednik dolgega cirkumfektiranega nosnega *o* je *ou*: *goubec*, *golóub*, *klóup*, *króug*, *móuž*, *póuti*, *róuke*. Staroakutirani nosni *o* je po splošnem skrajšanju ostal kratek, sedaj cfl., a ozek *o*: *dòga*, *gòba*, *tòča*. Beseda *kùča* je verjetno prevzeta iz kajkavščine. Oblike *pávok pávoka*, *pávočina* kažejo izhodiščno *paqok* s protetičnim *v* med samoglasnikoma.

Dvoglasnik *ei* je naslednik stalno dolgega jata: *béili*, *beséida*, *gréih*, *léipi*, *léis*, *léita*, *méih*, *mléiko*, *sméih*, *svéiča*, *zvéizda*. Zastopnik staroakutiranega jata je kratki ozki *e*: *brèza*, *čèsta*, *lèto*, *mèsto*, *pèna*, *povèdati*, *rèzati*, *strèha*.

Dolgi cirkumfektirani etimološki *o* se je razvil v *ou* in tako sovpadel z odrazom za dolgi nosni *o*: *bóuh*, *mesóu*, *móuč*, *nebóu*, *nóuč*, *okóu*, *tóu*; dvoglasnik pred zvočnikom *j* ni mogoč: *gnòj*, *lòj*. Naslednik novoakutiranega *o* v nezadnjem in zadnjem besednem zlogu je kratki ozki *o*: *nòsim*, *nòša*, *pròsim*, *škòda*, *vòla*, *kròp*, *pòt*, *škòf*. Oblike *kóuža* in *stróuk* kažeta na zgodnjo metatonijo. – Odras za mlado naglašeni *o* je kratki ozki *o*: *kòtel*, *kòza*, *òsa*; *kòša*, *kròpa*, *pòda*, *škòfa*.

Zastopnik dolgega cirkumfektiranega etimološkega *e* je *é*: *iména*, *léd*, *méd*, *péč*, *pepéja*, *srcé*; *ér* se je zožil v *-ír*: *večér* → *večtr*. Novoakutirani *e* v nezadnjem in zadnjem zlogu ter mlado naglašeni *e* so zastopani s kratkim širokim *è*: *kmèta*, *mèče*, *nèsa*, *péka*, *séden*, *zèlje*, *žènin*, *žènska*; *kmèt*, *žrèn*; *čèla*, *nèsen*, *rèbra*, *spèkla*, *žèna*.

Stalno dolgi *i* je odražen z *í*: *líst*, *píšen*, *svíja*, *zíma*, *zída*. Staroakutirani, novoakutirani in po mlajšem naglasnem umiku naglašeni *i* so zdaj kratki: *fitíci*, *híža*, *lípá*, *ribá*, *žíla*; *fitíč*, *míš*, *níč*, *nùt*, *sít*, *prínas*, *vísiki*; v sklopih *-il-*, *-li-* se lahko *i* labializira v *ü*: *kobüla*, *kobila*, *blüzi*, *motüunca* motilnica.

Stalno dolgi *u* je *ú*: *lúč*, *lúplen*, *olúpi*. Za staroakutirani, kratki in za mladonaglašeni *u* je odraz kratki *ü*: *čüti*, *krüha*, *küpa*, *obüti*, *fküp*, *krüh*, *küp*, *tü*, *klüčanca*, *küpila*, *plüvati*, *südenec*. Tudi prednaglasni in ponaglasni *u* se preglasi v *ü* ali pa že *i*: *čüdàk*, *lüpina*, *sišüti*, *dišüti*, *pázdiha*, *k brätü*.

Dolgi široki *a* je odraz za dolgi *a*: *bráda*, *dvá*, *gláva*, *grád*, *kováč*, *král*, *rást*, *hrast*, *tráva*, *vápno*. Staroakutirani, kratki in mladonaglašeni *a* so zastopani s kratkim labializiranim *á*: *bráta*, *kráva*, *máti*, *žágati*; *brát*, *nàs*, *náfčila*.

Samoglasniški *ŕ* je po opustitvi središčne zapore prešel v dolgi *ú*: *čún, dúben, dúgi, kúnen, púnin, túčen, vúk, žúna*. Staroakutirani in kratko naglašeni *ŕ* je dal kratki *ú*: *búha, dùga, púna, vúna, pún*. Zanimiv razvoj je doživel samoglasniški *ŕ* v besedi *solza, skújza* ← *slŕza*.

Dolgi *r* je ohranjen, staroakutirani *r* pa je pretežno dal kratki *r*: *břf, gřm, přst, vřh, třd, smřt, vřt*. Zložni *r* je tudi iz *rě*: *drevo* → *drvóu*: *žrebe* → *žrbě*. Končni naglašeni sklop tipa *cvřl* se razvije v dva zloga: *cvřa, dřa, mřa, žřa*; v sklopu tipa *črv* pa je končni *-v* izgubil zven: *břf, čřf, obřf*.

Skupini *čre-*, *žre-* sta, naglašeni, ohranjeni: *čréivel, čréipje, čréišja, žrbě*.

Samoglasniški upad je mogoč le v soseščini zvočnikov; nedoločnik je večinoma dolg. Gradivò: *prǎfti* 'praviti', *němre* 'ne more', *rázme* 'razume'.

3 Soglasniški sistem obsega zvočnike *l, r, m, , n, v, j* in nezvočnike:

<i>z</i>	<i>ž</i>			
<i>f</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>h</i>	
<i>p</i>	<i>t</i>	<i>č</i>	<i>k</i>	<i>c</i>
<i>b</i>	<i>d</i>		<i>g</i>	

Soglasniki so v razvoju doživeli manj premen kot prekmurski govor. Zvočnik *j* je dobro ohranjen; mehkonebni pripornik *h* onemi le v končnici *-aj* ← *ah* v mestniku množine za vse tri spole; v začetku besede pred zvočnikom: *láče* ← *hlače, lápec* ← *hlapec, rěn* ← *hren*, sicer pa je obstojnejši kot v prekmurskih govorih. Sklop *šč* je olajšan v *š*: *išen, kúšara*, pojavlja pa se drugotni *šč* ← *hč*: *ščén* ← *hčem*. Palatalni *n* ni ohranjen tako kot v prekmurskih govorih: izgubil je ali nosnost med samoglasniki in na začetku besede ali pa mehkost v vseh drugih položajih: *kaměje, korejě, pitaje, lobǎja, jiva, lúkna, ògen, skègen*. Prehodni *j* se pojavlja v zaprtem zlogu pred *-d, -n*: *zájdni, zájdnica, jájnka, žgájni*. – Mehki *l'* je otrdel: *kǎšel, klíč, král, stěla, vòla, zěmla*.

Nekdanji velarni *t* v edninskem deležniku za moški spol se najpogosteje premenjuje z *a*, za naglašeni *a* pa z *o*: med naglašeno pripono *i* ali *ě* in končnim *a* se razvije komaj slišni (*j*):

<i>-rt</i> → <i>řa</i>	<i>cvřa, mřa, žřa</i>
<i>-řt</i> → <i>-a</i>	<i>něsa, mòga, přiša</i>
<i>-řt</i> → <i>áo</i>	<i>šáo</i> 'šel'
<i>-it</i> → <i>-a</i>	<i>zdigna, nòsa, hòda, dóuba</i> dobil
<i>-it</i> → <i>-ia</i>	<i>lovía (lovì j a, bì j a;)</i> tudi <i>ští j a</i> 'stil, ročaj'
<i>-ět</i> → <i>-a</i>	<i>vida třpa</i>
<i>-ět</i> → <i>è j a</i>	<i>mě j a, mlě j a, zě j a</i>
<i>-at</i> → <i>a</i>	<i>děla, gùča, polága</i> 'pokladal živini'
<i>-ùt</i> → <i>-ù j a</i>	<i>čù j a</i>

V im. ed. se pojavlja nalikovni *-l*: *kàmel*, 'kamen', *cígel, kòtel, púšel, přpel, prpra* 'popper'.

Zobnoustnični *v* se govori pred samoglasniki, zvočniki in zvenečimi nezvočniki: *vòda, vîno, vîda, zobóuvje*; na koncu besede in pred nezvenečim soglasnikom se premenjuje s *f*: *fčèraj, nâfčiti, òfca, črèif, zdrâf, prâf, bff, čff, církef*; *v* se pojavlja tudi kot proteza: *vùš, vùha, vùsta*.

Ustnični-*m* se na koncu besede premenjuje z *-n*: *dèlan, z bràton, čfn* ← *črm*. U pred ustničnikom se preseli za njega: *umiti* → *mùjti, ubiti* → *bùjti*.

Zveneči nezvočniki pred nezvenečimi nezvočniki in pred premorom niso možni: *kri[s] križa, grò[p] gròba, špâj[s] špâjza*.

Soglasniški sklop *dl* je dal *l*: *jáo, jèla, plè|j|a, plèla*; *dl* se različi v *gl*: *gléitva*. Sled nosnega *ç* je ohranjena v obliki méisenc.

4 Oblikoslovje pregibnih besednih vrst

4.1 Samostalniška beseda

4.1.1 Samostalnik

V sklanjatvi samostalnika je ohranjenih šest sklonov, v dvojini je mestnik enak dajalniku in orodniku. Števni samostalniki se pojavljajo v vseh številih: dvojina je trdno zakoreninjena. Samostalniki srednjega spola kažejo nagnjenje k feminizaciji že v ednini, v množini pa samostalnikov srednjega spola sploh ni več; četudi je končnica *-a* ohranjena, sta levi prilastek in pridevniški del povedka v obliki za ženski spol; v dvojini in množini je znana tudi maskulinizacija.

Samostalniki moškega spola

1. moška sklanjatev

Vzorec za nepremični naglas na osnovi:

žènin	-a	-i	-a	-i	-on
-a	-of	-oma	-a	-oma	-oma
-i	-of	-on	-e	-aj	-ami

Premični naglas: *jèzik jezika, òrex orèxa, fòtif fotíva* 'pastorek'. Končniški naglasni tip *pès psà* ima varianto s posplošitvijo imenovalniške osnove *pès pèsa*. Mešani naglasni tip je ohranjen zlasti pri samostalnikih, ki v im. množine podaljšujejo osnovo z *-ouv* in prevzemajo sicer redko končnico-*je*, npr.: *zòup zobá zóubi zòup zóubi zóubon*; dv. *zobá zobóuf*; mn. *zobóuvje zobóuf zobàn zobé zobàj zobámi*; tako še: *plóut plotá plotóuvje, vrág vragá vragóuvje, štoróuvje, črvóuvje, možóuvje, roglóuvje, bogóuvje, zvonóuvje*. Mešani naglasni tip pri samostalnikih, ki osnove v množini ne podaljšujejo: *bìk biká, dv. biká, mn. bìki; kùkel kùklá, na štiri kùklé 'vogal'*. V im. mn. je končnica *-i*: *brâti, síni, golóubi*; a tudi *-je*: *pòjeb pòjba pòjbe*. Govor ne pozna preglasa za *c, j, č, ž, š*, torej: *s kováčon, stricon*. Samostalnik *dèca* je v im. mn. moškega spola; *Dèca so odišli*, v neimenovalniških sklonih pa ženskega: *decé|dèce dèci dèco o dèci z dècoj*. Zaradi narečnih naglasnih zakonitosti ni kolikostne premene: *zèt zèta, bràt bràta*.

Morfonološke spremembe končnic: *-u* → *-ü* → *-i, -om* → *-on; -óv| -ov* → *-óuf| -of; -ah* → *-aj*. Končnici *-aj* in *-ami* sta posplošeni iz 1. ženske sklanjatve; v mestniku dvojine je dvojinska končnica *-oma* prevzeta iz orodnika. Rod. z ničto končnico se pojavlja pri samostalniku *péinezi, péinez*.

V 2. moško sklanjatev spada pregibanje besede *oča* v ednini, le da je v orodniku končnica *-on*: *oča oče oči očo oči očon*. Svojljni pridevnik se glasi *očin*.

Primerov za 3. moško sklanjatev ni. Posamostaljeni pridevniki se sklanjajo po 4. moški sklanjatvi tipa *visiki*.

Samostalniki ženskega spola

1. ženska sklanjatev

Nepremični in končniški naglasni tip sta se zenačila, saj se je kratki končni naglas umaknil na kratki široki *e*, ki je refleks za kratko naglašeni polglasnik, torej *lipa*, *mègla*.

Vzorec: *lip*   *-a*   *-e*   *-i*   *-o*   *-i*   *-oj*
               -i $\emptyset$ *-oma*   *-i*   *-oma*   *-oma*
               -e $\emptyset$ *-an*   *-e*   *-aj*   *-ami*

Mešani naglasni tip: *nóuga* (nalika *róuka*) *noǵé*, *nóugi* *noǵóu* *nóugi* *noǵòj*; dv. *nóugi nóug* *noǵáma nóugi* na *noǵáma* z *noǵáma*; mn. *noǵé nóug* *noǵàn noǵé* *noǵáj noǵámi*. Opozoriti je treba na končnici *-oj* v or. ed. in *-oma* v daj. mest. in or. dv. pri nepremičnem naglasnem tipu, pri mešanem naglasnem tipu je končnica *-áma* ohranjena.

2. ženska sklanjatev

Nepremični naglasni tip:

nít $\emptyset$ *-i*   *-i* $\emptyset$ *-i*   *-joj*
           -i   *-i*   *-oma*   *-i*   *-oma*   *-oma*
           -i   *-i*   *-an*   *-i*   *-aj*   *-ami*

Mešani naglasni tip

kléit   *kletí*   *kléiti*   *kléit*   *kléiti*   *kletjòj*
kletéi   *kletí*   *kletáma*   *kletéi*   *kletáma*   *kletáma*
kletí   *kletí*   *kletàn*   *kletí*   *kletáj*   *kletámi*.

Tako se sklanjajo: *nóuč* *nočí*, *óus* *osí*, *gréd* *gredí* 'greda', *póut* *potí*, *vúš* *vúší*, *očí*. Samostalnik *křf* se sklanja takole: *křf*, *křví*, *křvi*, *křf*, *křvi* *křvoj*. Samostalniki na *-ev* se v ednini sklanjajo po 2. ženski sklanjatvi: *tíkef* *tíkvi* *tíkvi* *tíkef* *tíkvi* *tíkvoj*; dv. *tíkvi*; mn. *tíkve*; tako *brěskef* *brěskvi*, *bùkef*, *bùkvi*, *církef* *církvi*, *mlatítef* *mlatítvi*, *potkóuf* *potkóuvi* 'podkev'. Samostalnik *hčí*: *čí* *číri* *číri* *čír* *číri* *číroj*.

3. ženska sklanjatev. Z ničtimi končnicami se pregibajo prevzeta lastna imena kot *Mici*, *Inge* in priimki za ženske.

4. ženska sklanjatev posamostaljenih pridevnikov je enaka ženski pridevniški sklanjatvi.

Samostalniki srednjega spola

Razdelimo jih lahko na štiri podvrste:

1. Sklanjatveni vzorec je ohranjen v vseh treh številih, vendar se samostalnik v množini ujema s pridevnikom ženskega spola:

jâjc- -e -a -i -e -i -on,
 -i -ø -oma -i -oma -oma
 -a -ø -on -a -aj -ami (nâše jâica so léipe)

Tako se sklanjajo: lèto, dv. lèti, mn. léita (so bilé), gřlo, dv. gřli, mn. gřla, mn. kóula so bilé nóuve.

2. Samostalnik ima obliko in spol ohranjena le v ednini in dvojnini, v množini pa prevzema končnice ženske sklanjatve in prehaja med samostalnike ženskega spola: ed. dřvo, dv. dřvi, mn. dřve; dřvóu dréiva, dv. dréivi, mn. dréive, šilo, dv. šili, mn. šile.

3. V dvojnini in množini prehajajo med samostalnike moškega spola zlasti tisti, ki osnovo podaljšujejo s -t- ali z -n-: tèle telèta, dv. telèta, mn. telèti; tèmen tèmena dvojnina tèmena, mn. tèmeni; pri teh samostalnikih se podaljšana osnova prenese tudi v imenovalnik: brèmen, vrèimen, sèmen (je bilóu nóuvo).

4. Beseda že v ednini preide med samostalnike ženskega spola: kolèna kolène, čréiva čréive, òkna òkne, gnéizda gnéizde, pèra père, óuka óuke, mn. očí, rèbra rèbre.

Govor ne pozna podaljševanja osnove z -es-; nébésa imajo le množino in so ženskega spola.

Naglasni tipi: nepremični – jâjce, vrèimen; premični – tèle telèta; končniški – tlà, korejé, žrbé žrbèta, ojé ojá; mešani –nebóu nebá, senóu sená, prosóu prosá.

Samoedninski samostalniki, tj. snovna, skupna in pojmovna imena, ohranjajo srednji spol: vîno, žîto, želèzo, mléiko, jáušje, gabírje vřbje, želéizje, vògelje; gostúvaje, polágaje, žegnávaje; prav tako tudi samostalniki s končnico -e.: póule, zèlje, jâjce, lice, srcé; množinski samostalniki vùsta, jètra, plùča, tlà so ženskega spola.

4.1.2 Samostalniški zaimki

jâš		mùva/mùvi		mí (m ž)	
mène	me	náj	naj	nás	nas
mèni	mi	nâma	nâma	nân	nan
mène	me	náj	naj	nás	nas
	mèni		nâma		(pri) nas
	mènoj		nâma		nâmi

tí		vùva	vùvi	ví (m ž)	
tèbe	te	váj	vaj	vás	vas
tèbi	ti	vâma	vâma	vân	van
tèbe	te	váj	vaj	vás	vas
	tèbi		vâma		(pri) vas
	tèboj		vâma		vâmi

<i>ùn ùno</i>		<i>ùna</i>		<i>ùni ùne</i>	
<i>jèga</i>	<i>ga</i>	<i>jé</i>	<i>je</i>	<i>jìx</i>	<i>jìx</i>
<i>jèmi</i>	<i>mu</i>	<i>jòj</i>		<i>jìn</i>	<i>jìn</i>
<i>jega</i>	<i>ga</i>	<i>jó</i>	<i>jo</i>	<i>jè</i>	<i>je</i>
<i>(pri) jen</i>		<i>prìjòj/prjòj</i>		<i>jìx</i>	
	<i>jèn</i>		<i>jòj</i>		<i>jìmi</i>

<i>ùnivadvá (m)</i>	<i>ùnividvéi (ž)</i>
<i>jéva</i>	<i>jévi</i>
<i>jìma</i>	
<i>jéva</i>	<i>jévi</i>
<i>prjìma</i>	
<i>z jìma</i>	

4.1.3 Vprašalna zaimka sta *štò* (*xto < кѣто*) in *kâj*. Sklanjatev: *štò kòga kòmì kòga prikon/prkòn s kòn*; *kâj česa čèmi kâj pričèn/prčèn s čèn*.

Vlogo oziralnih zaimkov *kdor* in *kar* opravljata *štò* in *kâj*. Nikalna zaimka sta *nìše nikoga*, *nìč ničega*. Poljubnostna sta *štò* in *kâj*, mnogostna *mâloštò*, *mâlokâj*.

4.2 Pridevniška beseda

4.2.1 Pridevnik

Pridevniki se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi. Izenačile so se končnice mest. in or. ed. ter daj., mest. in or. dv. V imenovalniku dvojine se navidezna določna oblika podaljša z *-v-*; *léipi*, dv. *léipiva*, mn. *léipi*. Pridevniška oblika je izgubila možnost izražanja določnosti in nedoločnosti, zato se pojavlja ob določnih pridevnikih člen določnosti *ta*. Večina pridevnikov se v imenovalniku ednine moškega spola končuje na *-i*, izjeme so le pridevniki na *-en*, *-ast*: *bètežen*, *žifčèn*, *čèden* 'pameten', *lâgoden*, *blèkast*. Prim. še: *visiki*, *nisiki*, *šòrki*, *sléipi*, *glúxi*, *plântavi* 'šepast', *pùklavi*, *súxi*, *slóuki*, *debèli*, *glòboki*, *plitvi*, *lèhki*, *žmètni* 'težak', *mèhki*, *tùji*, *leséini*, *snežéini*.

Sklanjatev za moški spol:

čèden -ega -emi R/I -en -en
čèdniva -ih -ima I -ima -ima
čèdni -ih -in -e -ih -imi

Posebna sklanjatev za ženski spol je le v ednini; v dvojini in množini so posebne končnice le v imenovalniku in tožilniku: *čèdna čèdne čèdnoj čèdno čèdnoj čèdnoj*; dv. *čèdnivi*; mn. *čèdne*. Za srednji spol: *čèdno čèdnega*; dv. *čèdni/čèdna* – maskulinizacija; mn. *čèdnel/čèdni* – feminizacija/maskulinizacija. Kakovostni pridevniki izražajo lastnosti v večji ali manjši meri. Stopnjujejo se z obrazilom *-ši* v primerniku ali pa opisno z *bòle*: *mládi mlájši nàjmlájši*, *vèliki vékši nàjvékši*; *vóuski bòle vóuski nàjbòle vóuski*.

4.2.2 Pridevniški zaimki

Svojljni zaimki: *mòj mòja mòjo; mòjega, mòje* – dv. *mòjiva dvá, mòjivi dvéi; tvòj tvòja tvòjo; tvòjiva dvá tvòjivi dvéi; svòj, svòja svòjo; jègofljègovi; jèjni; nájni, vájni (jìhov(i)); náš, váš, jìhov(i).*

Kazalni zaimki:

tòti tòta tòto, tòtíva dvá tòtívi dvéi, tòti tòte
tísti tístá tísto, òvi òva òvo; tákši tákša tákšo

Vprašalni, oziralni in poljubnostni zaimki imajo enako obliko: *kíri -a, -o, kákši -a -o.*

Števniki

Glavni števniki: *èden/èn èna èno; dvá dvéi, dvéih, dvòma, dvòma, dvòma; trijél/trí tréih tréin tréih tréimi; štirje/štíri; pèt, èdenájst, dvájsti, èdenodvájsti, trésti, stóu, táužnt.* Štejejo: *èdenoštirdešet* – v Prekmurju pa *štirideset èden.*

4.3 Glagol

Sedanjiška spregatev priponskih glagolov: *nèsen -š --; -ma -ta -ta; -mo -te -jo.* Brezpriponski glagoli: *sen si je, sma sta sta, smo ste so; bóun, jéin, dán se* spregajo navadno. Velelnik: *nèsi, -ma -ta, -mo -te; bòj -ma -ta, -mo -te; jéj; dáj.*

Preglednica po glagolskih vrstah: *nèsti nèsen; nèsi nèste; nèsa nèsla nèslo, dv. nèsla, ž. nèslei, mn. nèsli nèsle; odnèšen; iti; iden/grén; idi; šáo šlá šlò, dv. šlá šléi, mn. šli šlè; mréiti mérjen, mřa; mlèti, mèlen, mlèja, mlèila; zdigniti, zdignen, zdigni, zdigna, zdignila; víditi, vídin, vída vídla; trpèti, trpín, třpa trpéila trpèlo; bojáti se, bojín, bòj se, bòja se bojála bojálo; živèti, živín, živi žífte, živa živéila živèlo živèli; nosíti, nõsin, nõsi nõste, nõsa nõsla nosilo nosila nosilei nosili nosile; lovíti, lovín, lòvi lòfte; loví(j)a lovíla; dèlati, dèlan, dèlaj, dèla dèlala; »hoteti«: ščén, štèja štéila štèlo.*

Deležniki brezpriponskih glagolov: *bì(j)a bila bilóu, dv. bilá biléi, mn. bilí bilé; jáo jéila jèlo, jèla jèlei, jèli jèle; dào dála dalóu, dalá daléi dalí dalé.*

V sedanjiški spregatvi je posplošena priponska spregatev tudi pri atematičnih glagolih. V 1. osebi dvojine je osebilo *-ma*. Velelniška pripona *i* v dvojini in množini odpade: *nèsma, nèsmo, lòfta lòfte.* V deležniku na *-l* za moški spol prevladuje končnica *-a*, le za naglašenim *a* je *o*: *nèsa loví(j)a, štè(j)a, znào, dào.* Deležniška oblika za ženski spol v ednini ima odraz za dolgi jat: *trpéila, jéila, štéila, živéila.* V dvojini je bila končnica za ženski spol jat in danes je ohranjen odraz jata tako v naglašeni kot v nenaglašeni končnici pri vseh glagolih: *daléi, šléi, biléi, nèslei, zdignilei, vídlei, lovílei, dèlalei.* Nedoločnik je večinoma dolg. Pogosta je tvorba nedovršnikov tipa *léičen, odávlen, šivlen.*

5 Besedje obravnavanega govora ohranja slovensko kmečko izrazje; med samostalniki so mlajše prevzete nemške besede za novejšje predmete in pojme. V besedišču je ohranjenih veliko slovenskih starin. Primerjava z besedami v prekmurski vasi Brezovici pri Puconcih (20 km razdalje) kaže na razlike. Nekatere so fonološke, zaradi različnega razvoja fonemov *h*, *šč*, *ň*, *j*, druge so oblikoslovne – različne končnice v pregibanju, tretje so madžarizmi (teh v Radgonskem kotu ni veliko), četrte pa so posledica različnega razvoja po 14. stoletju in drugačnih jezikovnih in kulturnih vplivov. Navedena bo najprej žetinska in nato brezovška oblika: *ťaužnt* – *jèzero*; *slùxe* – *sèncà*; *vùsta* – *lòmpe*, *gút* – *šìnek*; *pešica* – *pesnica*; *pešica* – *prgíšče*; *lâmp* – *črvóu* 'trebuh'; *lûmpice* – *obísti* 'ledvice'; *sklep* – *kúčet* 'kolk'; *pokápaje* – *spřěvod*; *klabùk* – *krščák*; *hádrca* – *róubec* 'ruta'; *põčli* – *copâte*; *knõf* – *gõmba*; *štéiga* – *stúba*; *gõplce* – *râšoške* 'vilice'; *kopâja* – *korító*: *štõr* – *pěň* 'tnalo'; *kšěft* – *báuta* 'trgovina'; *káišlar* – *žalár*; *krúza* – *kùkorca*; *povítica* – *pogáča*; *vùzen* – *vèlka nóuč*; *fùnkíšti* – *risáli*; *škõf* – *püşpek*; *žègen* – *blâgoslof*; *žènin* – *mladožénc*; *žègnana vòda* – *blagoslòvlena vòda*; *verkcáik* – *škér*; *kopica* – *òslica*; *òfca* – *birka*; *kúra* – *kokóuš*; *rastlína* – *zraščèně*; *cmerèka* – *džálič*, *sir* – *kisilák*; *jâjce* – *bilíca*, *vùjtrma* – *vgòjno* 'zjutraj'; *odvěčera* – *popoudnéivi*: *tù* – *èti*; *krès* – *préik*, *sívi* – *séri*.

Panonske besedne posebnosti so obema govoroma skupne. Gradivo za Žetince: *gùcati* govoriti, *péinez* denar, *polágati* pokladati živini, *pâščiti se* podvizati se, *čemeriti se* jeziti se, *zátanek* tilnik, *kòrečji* kurji, *ozímica* trepalnice, *barúsi* brki, *čúntalčóunta* kost, *čõbe* ustnice, *srâkca* srajca, *vâjnkiš* blazina, *vzglavnik*, *jâjnka* krilo, *švèlja* šivilja, *šnájdar*, *sóuštar*, *lèder*; *cvèk* žebelj, *špâjz*, *hiža*, *dvěri*, *špõrhet*, *hàmer*, *plòh* hlod, *štála*, *ogrâček* vrt, *ògrat* sadovnjak, *rihtar* župan, *mèla* moka, *lùpati* ličkati, *štùček* štorž, *čèla* čebela, *gérpe* satovje, *fâšenk*, *remènka* pirh, *vèlka mèša* veliki šmaren, *dùšni dèn* verne duše, *brèsmec* butara, *zdávaje* poroka, *snèha* nevesta, *prédganca* prižnica, *lùster* lesteneč, *kóula* (mn.) voz, *potáč* kolo, *lèstvične kóula* lojtrnik, *lânc* veriga, *záglozda* cokla, *mlâtec* mlatič, *plást* kopica, *vodír* oselnik, *krbùla* košara, *stvár* živina, *bâk* tele, *kokóut* petelin, *rèca* raca, *pròjnik* prolek, *kájnzar* merjasec, *súmič* komar, *tõr* dihur, *podjéidec* bramor, *pâžnoht* parkelj, *škrâmpel* krepelj, *jesènovec* jesen, *grújška* hruška, *gùbač* šiška, *malina* murva, *krùmpiš* krompir, *grâh* fižol, *tíkef* buča, *lùk* čebula, *pýpel* *pýpra* poper, *blâja* deska, *klínc* nagelj, *motúnca* motilnica, *bètežen*, *bèteg* bolezen, *nášec* nahod, *plântavi* šepav, *pítati* vprašati, *spõtiti se* spomniti se, *nevóula* nesreča, *podléisek* zvonček, *stopáj* stopinja, *tík* stik, *virstvo* kmetija, *grđiti se* gabiti se, *bóugecove* *òčike* marjetice; *náčik* drugače, *pùklavi* grbast, *blèkast* trebušast, *sprotoléitje* pomlad, *lèto* poletje, *tjèden* teden, *megòvno* megleno, *imèlje* inje, *sènska kosítef* čas košnje, *šùma* gozd, *lóug* gozd, *tèmni lóug* večji gozd, *v vřhe* v gorice, *gè* kje, *kâman* kam, *zdóumi* od doma, *sestrâna* sestrična, *ròdbina*, *ròd* sorodstvo, *pòjeb* *pòjba* fant, *domovina* dom, *deklína* dekle, *drgóuč* zopet, *fsigdar* vedno, *pá* zopet, *pre* poudarni členek, *nanč* niti, *sploh*, *vò* poud. členek, *dòkič* dokler, *ováčk* drugače.

Imena njiv: *sedèncek*, *grèblca*, *krčójna*, *séjanca*, *háisanca*, *góurno jáušje*, *máli tálec*. Imena travnikov: *góurni travnik*, *vèlki travnik*, *próudnca*, *pâša*, *špúlce*, *bréig*, *grísec*, *bíroši* »tlačani«.

Literatura

- Kolarič, R., Prleško narečje, Svet med Muro in Dravo, 1968.
 Pavel, A., A vashidegkuti szlovén nyelvjárás, 1909.
 Ramovš, F., Historična gramatika VII, Dialekti, 1935.
 Rigler, J., Pregled osnovnih razvojnih etap v slovenskem vokalizmu, SR 1963.
 --- Pripombe k Pregledu..., SR 1967.
 --- Smeri glasovnega razvoja v panonskih govorih, 1973.

SUMMARY

Žetinci (Sicheldorf, Austria) is a village in the Radgonski Kot area. The area is populated by a number of immigrants from Prekmurje and Prekija. The autochthonous inhabitants are Catholics and they perceive their dialect as different from the Prekmurje dialect.

The accent in the Žetinci microdialect is similar to that of the Prekmurje dialect. It also manifests retraction of the type *okô* → *ðko*, *širðk* → *širok* → *šörki*; the prefix and preposition often attract the accent: *závora*, *pri nas*. Desinential accentuation is preserved in neuter nouns of the type *poštejé*. All the accentual types are preserved in the declension of nouns.

Vowel reduction is minimal, occurring most frequently in a sonorant environment.

The consonantal system of the Žetinci microdialect differs from the Prekmurje systems in the development of the sonorant *j*. The velar fricative *h* has changed to *j* only in the ending *-ah* → *-aj*, but it has disappeared word-initially before a sonorant: *hrást* → *rást*; palatal *n'* has not been preserved as in the Prekmurje dialects; palatal *l'* has lost its palatality; the reflex of final *-l* is *-a*, though following a stressed *a* it has developed into *-o*; *v* alternates with *f* when followed by a voiceless nonsonorant or by a pause; word-final *-m* alternates with *-n*.

The dual number is retained, there are also specific dual endings. The dative/instrumental desinence *-oma* has been generalized to the locative dual. The locative plural desinence *-aj* is used for all genders. The feminization of neuter nouns is common, but the plural ending *-a* has been preserved, agreeing with feminine adjectives: *lepe mesta*. The nouns whose stems are extended by *-t/-n-* have been masculinized in the plural and dual. In the first masculine declension, the locative and dative singular ending is *-i*; the nominative plural has *-je* as well as *-i*. In the first feminine declension, the instrumental ending is *-oj*, as in the Central Styrian dialects; the dative, locative and instrumental dual ending is *-oma* (when accented *-áma*). In the second feminine declension, the dual of the mixed accentual type has retained the **-ě* ending: *dvéi*, *kletéi*. The nouns ending in *-ev* and the noun *hči* → *či* belong to the second feminine declension. Neuter nouns may be feminized in all numbers (*kolèna*, *kolène*) or only in the plural (*drvóu drvá*, *dréive*); they may retain the neuter form also in the plural, though agreement is feminine; masculinization is characteristic only of stems extended by *-t-* or *-n-*.

Adjectival definiteness is expressed by a definite article rather than by a special adjectival form. The masculine endings of the adjectival declension are *-ega*, *-emi*, while in the Prekmurje dialects *-oga*, *-omi* are found. The feminine dative/locative/instrumental ending is *-oj*. In the nominative dual *-va* and *-vi* distinguish masculine and feminine gender, respectively: *čèdniva*, *čèdnivi*.

The infinitive is long; the supine is preserved after verbs of motion; the *-l* participle is *nèsa*, *nèsla*, *nèslo* (*jào*, *jèila*, *jèlo*; *dào*, *dála*, *dalóu*); *nèsla*, *nèslei*, (*jèla*, *jèlei*; *dalá*, *daléi*); *nèsli*, *nèste* (*jèli*, *jèle*; *dali*, *dalé*). In the feminine dual the reflex of *jat* is preserved in unstressed position.

The historical development of the Žetinci dialect is within the Northern Styrian and Pannonian systems: the vocalic system and accent are identical to those of the Prekmurje dialect base; the consonantal system and declension are closer to those of Slovenske gorice. In the lexicon there are many differences as well as numerous common expressions.